

KARAMANOĞULLARI'NİN KÖKENLERİ

Doç. Dr. Ramazan BOYACIOĞLU (*)

Karamanoğulları'nın kökenleri meselesinde tarihçiler değişik görüşler ortaya koymuşlardır. Bazı tarihçiler, Karamanoğullarının Afşar boyunun bir kolu olduğunu belirtirken, bazıları da Salur boyundan olduğunu açıklamışlardır. Bazıları ise, ya tarih bilgisi olmadığından yanlışlıkla ya da sahiplenmek için kasıtlı olarak Karmanoğulları Devleti'nin kurucuları olan Karamanoğullarını, devletin içerisinde bulunan Rum uyruklarla karıştırmışlar ve bunların, Grek-rum kökenli olduklarını söyleyecek kadar ileri gitmişlerdir¹. Buna benzer başka bir büyük hata da Hammer, Cenâbî, Hazerfan, Âlî, Karamânî, Hayrullah Efendi gibi bazı tarihçilerin, Karamanoğullarının kurucusu olan Nûre Sûfî (Nûre Sofu)'yi, Ebu'l-Fidâ'daki bir kaydı yanlış anlamalarından dolayı, Ermeniden dönme şeklinde yapmış oldukları yanlışlıktır².

1947 yılında, Karamanoğulları ile ilgili bir doktora çalışması yapan ve pek çok makale yazan Şehabettin Tekindağ, İslâm Ansiklopedisi'nde yazdığı makalesinde Karamanoğulları'nın kökenlerini Salur boyuna bağlamanın doğru olmadığını belirttikten sonra, Yazıcı-zâde Ali'nin "Tarih-i Âl-i Selçuk" adlı eserine dayandırarak, Karamanoğulları'nın Afşar boyundan olduğunu söylemişlerdir³.

Yine Selçuklu Tarihi ve Türkiye Tarihi yazarlarından Ali Sevim ile Yaşar Yücel gibi tarihçiler, kaynak göstermeksizin Karamanoğullarını Oğuzların Afşar boyuna mensub olduklarını söylemişlerdir⁴.

İsmail Hakkı Uzunçarşılı ise, bir makalesinde, aşağıda vereceğimiz H.Nihal ve Ahmet Naci'nin makalesini kaynak göstermesine rağmen, eğer bir yazım hatası olmamışsa, Karamanoğullarının Oğuzların Afşar boyuna mensub olduklarını yazmıştır⁵. "Osmanlı Tarihi, I" kitabında ise, "Son araştırmalara göre Karaman aşiretinin Oğuzların Salur veya Afşar boylarından birisine mensup oldukları hakkında iki rivayet vardır"⁶ demektedir.

Ayrıca, "Karamanoğulları Dönemi Konya Mezar Taşları" adlı eseri yazan Seyfi Başkan, Atsız'ın 1957'de Selçuklu Araştırma Dergisi'nde yayınlanan "Hicri 858 Yılına Ait Takvim" başlıklı makaleyi kaynak göstererek Karamanoğulları ile ilgili şu açıklamayı yapmıştır:

* Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi Öğretim Üyesi.

¹ S. A. Hudaveroglu Theodolos, **La Litterature Turcophone, Acte du III. Congrès International des Etudes Byzantines**, Athene 1932, 90-93.

² Hammer, **Büyük Osmanlı Tarihi**, çev. Mehmet Ata Bey, yay.haz. Mümin Çevik-Erol Kılıç, İstanbul 1989, I, 176; Yapılan bu yanlışlık hakkında bkz. Şehabettin Tekindağ, "Karamanoğulları", **Milli Eğitim Bakanlığı İslâm Ansiklopedisi, (İ.A)** İstanbul 1955, 317; Halil Ethem Bey, "Karamanoğulları Hakkında Vesâik-i Mahkûke" **TOEM**, 1327 (1911), XI, 701.

³ Şehabettin Tekindağ, "Karamanoğulları", **İ.A**, VI, 317; Aynı yazar, "Son Osmanlı -Karaman Münasebetleri Hakkında Araştırmalar", **Tarih Dergisi**, İstanbul 1963, XVII-XVIII,43; Aynı yazar, "Şemsüddin Mehmed Bey Döneminde Karamanlılar", **Tarih Dergisi**, İstanbul 1964, Sayı:19, 81.

⁴ Ali Sevim-Yaşar Yücel, "Karamanoğulları Beyliği", **Türkiye Tarihi**, I, Ankara 1990, 240.

⁵ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri**, "Karaman Oğulları" Ankara 1988, s.1.

⁶ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, Ankara 1982, I, 43.

"Orta Anadolu'nun güneyinde yaşamış olan bu Türkmen beyliğinin Oğuzlar'ın Afşar boyuna mensup olduklarına inanılmaktadır. Karaman aşireti XII. yüzyılda Aral gölü doğusundaki Maverâünnehir bölgesinde yaşıyordu. Bu yüzyılın ortalarında doğudan gelen Moğol baskısı karşısında anayurtlarını terk ederek batıya doğru göç etmeye başlamışlar, ilk önce Azerbaycan ve Şirvan yörelerine bir süre yerleşmişler ve daha sonra burada aşiretin bir kısmını bırakarak batıya doğru yollarına devam etmişlerdir. Karaman aşiretinin Anadolu'ya geçen büyük kısmı, I.Alaeddin Keykubad tarafından 1228'de Mut ve Ermenek civarına yerleştirilmiştir"⁷.

Karamanoğullarının, Oğuzların Salur boyuna mensup olduğunu söyleyenlere gelince, kanaatimizce bunlar daha çok bilimsel bir araştırma yaptıktan sonra makalelerini yazmışlardır. Bunlardan birisi, Köprülüzâde Mehmed Fuad'tır. 1925 yılında "Türkiyat Mecmuası"nda yazdığı "Oğuz Etnolojisine Dair Tarihi Notlar" adlı makalesinin "Salur"lar kısmında ve "İslâm Ansiklopedisi"nin "Salur" maddesinde, ayrıca 1928 yılında "Türkiyât Mecmuası"nda yazdığı "Karamanoğulları" adlı makalesinde, Karamanoğullarının Salur boyundan olduğunu ortaya koymuştur. Bu makalelere göre Salur, Oğuzların Üçoklu boyundan gelen bir kabilenin adıdır. Sözkonusu kabile bu adı, Oğuz Han'ın altı oğlundan biri olan Dağ Han'ın büyük oğlu olan Salur'dan almıştır. Metinlerde Salvur, Salgur, Salûr, Salgır ya da Salur şeklinde yazılmış olan "*salur*" sözcüğünün aslı, "*salgur*" sözcüğünden gelmiştir. "*Salgur*" sözcüğü ise, Türkçe'de "*salmak*" fiilinin "*sal-*" köküne "*-gur*" eklenerek yapılmıştır. Böylece, saldırıya hazır savaşçı anlamına gelen "*Salgur*" adı, zamanla *Salur* ya da *sahr* şeklini almıştır⁸. Ayrıca, *salur* sözcüğü "kılıç" anlamına da gelmektedir⁹.

Salurlar da. öteki Oğuz boyları gibi, İli ve Issık Gölü çevresinden ayrılarak, Seyhun kıyılarına, oradan da Maverâünnehir, Harezm ve Horasan bölgelerine gelmişlerdir. Daha sonra Anadolu'nun alınışı üzerine, bu boyun bir bölümü, Anadolu'ya gelmiş ve Anadolu'nun değişik bölgelerinde köyler ve kasabalar kurup yerleşmişlerdir. Salurların, Oğuz tarihi içerisindeki yerine gelince; Oğuz Han'ın torunu olarak gösterilen Dib-Yavku ile konuşup onu fetihlere yönelten Salurlu Ulaş Bey olmuştur. Ayrıca, İnal Yavku da yardımcılarını ve beylerini Salurlardan seçmiştir. Salurlu Ulaş Bey'in oğlu Salur Kazan da, Dede Korkut destanlarında, Oğuz ilinin beylerbeyi olarak müslüman olmayan Kıpçak Türkleri ile savaşmıştır. Böylece, müslüman bir mücahit olarak X.yüzyılın tarihî bir kişisi olmuş ve Bayındır Han ile birlikte "Türkistan'ın direği", "Karaçuk'un kaplanı" adlarını almıştır. X.yüzyılda ise, Peçeneklerle savaşan Salurlar, bir Peçenek hanının yaptığı baskın sonucunda Alp-Salur Kazan'ın annesi Çiçekli hatunu esir alıp götürmüştü. Daha sonra Çiçek hatun Peçenekleri yenen oğlu tarafından kurtarılmıştır. X.Yüzyılda yapılan bu savaşta, Salurlar, Peçenekler ile Oğuzlar adına, savaşmışlar ve zafere ulaşmışlardır. Bundan sonra da Alp-Salur Kazan soyundan gelen Salur Beyi Öğürçük Alp de, XII.yüzyılda, Kanglı Türkleri ile savaşmıştır¹⁰.

⁷ Seyfi Başkan, **Karamanoğulları Dönemi Konya Mezar Taşları**, Ankara 1996, 5.

⁸ Köprülüzâde Mehmet Fuat, "Oğuz Etnolojisine Dair Tarihi Notlar (Salurlar)" (O.E.D.N) **Türkiyât Mecmuası (T.M.)**, İstanbul 1925, I.,191; aynı yazar, "Salur", **İ.A.**, İstanbul 1966, VIII, 136-137; aynı yazar, **Türkiyât Mecmuası**, "Anadolu Beyliklerine Ait Notlar" (Karamanoğulları), İstanbul 1928, II.,14.

⁹ **Derleme Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu, Ankara 1978, X, 3529.

¹⁰ Köprülüzâde, **İ.A.** VIII, 136; aynı yazar, **Türkiyât Mecmuası** "O.E.D.N"., I, 191-192.

Salurlar arasında kadınların da, beylik yaptıklarını görmekteyiz. Bunlar arasında Salur Kazan'ın karısı Burla hatun; ya da Salur Barçın gibi kadınlar bulunmaktadır. Salur Barçın'ın, Sır Irmağı yakınında bulunan ve Özbek halkının "Kök Kaşane" dedikleri mezarı, güzel çinilerle süslenmiştir.¹¹

Selçuklu Devleti'nin çöküşünden sonra, Fars eyâletinde kurulan Salgurlar hanedanı (1147-1186) da, Salurlar tarafından kurulmuştur. Dahası, şair hükümdar Kadı Burhaneddin de Salurlardan gelmektedir¹². Salgur Ata-begi Zengi (1147-1161), Selçuklu Devleti'nde kardeşler arasında çıkan taht kavgalarında, İldeniz ve Arslanşah'a karşı, Melikşah'ın oğlu Mahmud'u desteklemiş ve onu tahta çıkarmıştır¹³.

Selçuklu Devleti'nin uyguladığı "Büyük Oğuz boylarını parçalayarak değişik yerlere dağıtma" politikası sonucu olarak Salurların ve Karamanlıların önemli bir bölümü Batıya göçetmiştir. Bu arada bir bölümü de Kafkasya'da kalmışlar ve orada Karamanlı adını taşıyan yerleşim yerlerini oluşturmuşlardır. Serahs ve Merv havalisinde kalan Salurlar, genellikle Türkmen veya Oğuz adıyla daha sonraki yüzyıllar içerisinde önemli görevler yüklenmişlerdir. Aralarından büyük bir bölümünün ayrılması üzerine sayıları ve güçleri hissedilir bir şekilde azalmıştır. Merv ve Serahs Salurları, aşiret yaşayışı gereği, öteki göçebe Türkmenlerle yaptıkları mücadelelerde ve özellikle Şî İranlılara karşı yaptıkları saldırılarda, İranlıların karşı saldırıları ve cezalandırmaları sonucunda, sürekli şekilde kan kaybetmişlerdir. Safeviler devletinden itibaren İran'da kurulmuş olan devletler, bu Türkmenlerle sürekli şekilde uğraşmışlardır. En son olarak da Fetih Ali Şah Kaçar'ın oğlu Abbas Mirza'nın, 1831'de, Serahs'a yaptığı saldırısında çok kanlı yıkıma uğramışlar ve artık önemlerini tamamen yitirmişlerdir. Yine bu arada, Serahs bölgesinde toplu halde yaşayan salurlar, İran, Türkmenistan ve Azerbaycan sınırlarında yaşayan Teke ve Sarık Türkmenleri ile karışmışlardır. Burada özellikle şunu da vurgulamak gerekir ki, İran, Buhara ve Afganistan'da yaşayan Salurlar, kendilerini Türkmenlerin en eski ve en asil boyu olarak görmüşlerdir. Cürcan vilâyeti ile Harezm arasındaki Atrek (Etrek) nehri yakasında oturan Salurlar, "Yaka Türkmeni" adıyla anılmaktadırlar¹⁴.

Diğer taraftan Salurlardan bir kısmı da, 1380-1424 yılları arasında Semerkant, Turfan ve Su-Çeu yolu ile Sining'e gelmişlerdir. Bunlar *Ouronvou* güneyinde *Sin-Hao-Ting* ya da Salur kasabası merkez olmak üzere, Sarı nehirin sağ sahilinde *Ouronvou* 'dan *Tao-ho*'ya kadar şerit gibi uzanan bir alanı ve bu nehrin sol sahilinden *Si-ning*'den *Ho-tcheou*'ya giden oldukça arızalı ve dağlık bazı bölgelere yerleşerek, günümüzdeki Kansu Salurlarını oluşturmuşlardır. İran ve Türkmenistan sınırında yaşayan Salurlar üç kola ayrılmışlardır. Bunlar **Yalavaç (Yalvaç)**, **Karaman** ve **Kirçe Ağa** (veya "**Kiçi Ağa**" ya da "**Kiçik Ağa**" yahut da "**Ana-Bölegi**")dır. Yalavaç'lar, **Ordu-hoca**, **Daz** ve **Beğ-Sakar** olmak üzere üç kola ayrılmışlardır. Karaman obası da, **Uğru-cihli**, **Beğ-gezen** ve **Aleyn** olmak üzere üç kola ayrılmışlardır. Kirce Ağa ise, **Kirce-**

¹¹ Köprülüzâde, İ.A. VIII, 136

¹² Köprülüzâde, İ.A. VIII, 137.

¹³ Osman Turan **Seçuklular Tarihi ve Türk-İslâm Medeniyeti**, İstanbul 1980, 255,314.

¹⁴Köprülüzâde, İ.A. VII, 137-138; **Türkiyât Mecmuası**. "O.E.D.N.", I, 196-197.

ağa ve **Beş-uruk** olmak üzere iki kola ayrılmışlardır. Ayrıca bu kolların da çeşitli dalları vardır¹⁵.

Yine Türkiyât Mecmua'sında H.Nihal-Ahmet Nâci yazdıkları, "Anadolu'da Türklere Ait Yer İsimleri" adlı makalelerinde Karamanoğullarını, Oğuzların Üçok kolundan Dağhan'a ait Salur boyuna mensup olduklarını söylemişlerdir. Ayrıca bu makalelerinde Orta Anadolu dışında kalan yerlerde dört Salur adlı köye rastladıklarını ve 17 tane de Karaman ve Karamanlı adlı yerleşim yeri tesbit ettiklerini bildirmişlerdir. Dahası, bunların buldukları yerleri de açıklamışlardır¹⁶.

Bu yazarlardan başka, 1957 yılında, Karamanoğulları Tarihi'ni yazan Harb Okulu Siyasî Tarih öğretmenlerinden Tahsin Ünal da, Karamanoğullarının bağlı bulunduğu Salur'ları, Oğuzlarla birlikte ele almıştır Böylece Salur boyunun ve Karaman obasının, Selçuklular ile beraber, Miladî 920'lerden sonra Türk Yurdundan (Yukarı Yurt), yani Ural Dağlarının doğusu, Hazar Denizi ile Aral Gölü'nün kuzeyi ve Altay Dağlarının batısındaki bölgeden çıktıklarını; Harezmi, Maverâünnehr ve Horasan bölgelerine indiklerini; bu bölgelerde, uzun zaman Samanoğulları, Gazneliler, Karahanlılar gibi değişik müslüman-Türk devletlerinde görevler üstlendiklerini yazmıştır. Ayrıca, Selçukluların mensub olduğu Kınık boyu ile, Karamanlıların mensub olduğu Salur boyunun aynı tarihsel olayları, aynı sosyal ve iktisadî kaderleri paylaştıklarını belirtmiştir. Karamanoğullarının Anadolu'ya gelişlerini ise, Türk yurdundan itibaren Salur boyunun da öteki Oğuz boyları ile birlikte Yukarı Yurttan, 920'de, İli ve Isık gölünün çevresine geldiklerini; sonra, Maverâünnehr'e geçtiklerini; uzun süre yukarıda sözedilen devletlerin hizmetlerinde bulduktan sonra 1040-1200 tarihleri arasında Azerbaycan bölgesine yerleştiklerini; oradan da 1220 yılında ortaya çıkan Moğol saldırıları karşısında, onların önünden kaçarak Anadolu'ya gelen öteki boylarla birlikte Anadolu'ya ulaştıklarını açıklamıştır¹⁷.

Biz, 1998 Eylülünde, iki arkadaşım ile birlikte Türkmenistan'a yaptığım gezide, Türkmenistan'ın Serahs kentine bağlı, Salurlardan, hala, beş obanın (köy) varlıklarını sürdürdüklerini gördük. Serahs kenti hakimi (kaymakamı) olan Annadurdi Mamedov, bizi iki gün evinde misafir etti. Konuşma anında ben Karaman ilinden olduğumu söyleyince, heyecanlandı ve bana, Serahs kentine bağlı Salur'lardan iki tane Karaman obası, bir tane Yalavaç (Yalvaç) ve iki tane de Kîçikağa (Küçükağa) obası olduğunu söyledi. Biz bunlardan bir Karaman obasını ziyaret ettik. Bu oba, bizim Anadolu köylerindeki yapı tarzının aynısı olan tek katlı kerpiç evlerden oluşmaktadır. Onların da Anadolu halkı gibi konuk sever olduklarını gördük.

Yine bu gezimizde, Selçukluların başkentlerinden olan Merv kentinin ve kalelerinin yıkıntılarını gezdik Moğolların oralarda yaptıkları tahribata şahit olduk. Ayrıca İmam Serahsî (öl.414/1023-1024) adıyla anılan Ebu'l-Fazl Gâzi'nin mezarını ziyaret ettik. Onbirinci yüzyılın başlarında yapılan bu mezar, ilk olarak 1425 yılında Timurlulardan Şah Ruh döneminde ve son olarak da 1980 yılında Türkmenler tarafından yenilenmiştir. Bu arada Serahs kentinin yıkılmış

¹⁵ Köprülüzâde, İ.A. VII, 137-138; **Türkiyât Mecmuası**. "O.E.D.N.", I, 196-197.

¹⁶ H.Nihal-Ahmet Naci, "Anadolu'da Türklere Ait Yer İsimleri", **Türkiyât Mecmuası**, İstanbul 1928, II, 246.

¹⁷ Tahsin Ünal, **Karamanoğulları Tarihi**, Ankara 1957, s.5-10.

olan kalesini de ziyaret ettik ve içerisinde yapılan kazılarda, yanık ve kül kalıntılarının olduğunu gördük. Bu durum, Moğol baskınından sonra kalenin ve kale içerisindekilerinin yakıldıklarını göstermektedir.

Sonuç olarak, yapılan bu araştırmalar neticesinde, Karamanoğullarının kökenlerinin kesinlikle Afşar boyundan olmayıp, Salur boyundan olduğu açıklık kazanmıştır. Yine bu araştırmalara göre, Milattan sonra IX. yüzyılda Oğuzlar, Türk yurdunda yaşamışlardır. Oğuzların yirmi dört boyundan biri olan Salur kolu, zamanla ilk yurtlarını terkederek İli ve Isık gölü bölgesine gelmişler, oradan da Mâverâünnehir'e yerleşmişlerdir. Burada Samanoğulları, Gazneliler ve Karahanlılar gibi devletlerin hizmetlerinde bulunmuşlardır. XI.yüzyılın başlarında ise, Harezm ve Horasan havalisinde Selçuklularla birlikte Doğu Anadolu'ya akınlar yapmışlardır. 1220'li yıllarda Moğol saldırılarından kaçan bir kısım Salur ve Karaman obaları, Azerbaycan ve Şirvan bölgelerine gelmişler, burada bazı köylere kendi adlarını verdikten sonra, Selçuklu Devleti'nin uyguladığı "büyük Oğuz boylarını parçalayarak değişik yerlere dağıtma" politikası sonucu olarak büyük çoğunluğu Anadolu'ya geçmişlerdir. Azerbaycan'da kalanları ise, sonraları bir çok siyasal meselelere karışarak Karakoyunlu Devletinin kurulmasında önemli bir rol oynamışlardır. Ayrıca Safevîlerin ordu teşkilatında da Karaman aşiret beyleri görev almışlardır. Anadolu Selçuklu hükümdarı I.Alaaddin Keykubat döneminde (1219-1236) ise, küçük Ermenistan sınırlarına yerleştirilen Türkmen aşiretleri arasında çoğunluğu oluşturan Karamanlılar, Silifke ve Ermenek dolaylarında toplanmışlardır¹⁸.

Şikârî, Karamanoğullarının soyunu şu şekilde açıklamaktadır: "Kalhan oğullarından Şirvan Han soyundan, Oğuz taifesi beylerinden Saadeddin derler bir bey vardı. Şirvan vilayetine gelmişlerdi. Çok kalabalıktılar. Onbin obaydılar. Kışın Acem bölgelerine giderlerdi. Bunlara Oğuz taifesi derlerdi. Çoğunlukla kafir Ermenilerle savaşırlardı. Beylerine Saadeddin, kardeşine İmameddin derlerdi. Bahadır bir yiğitti. Nureddin derler oğlu vardı. Türkmen taifesi de bunlarla birlikte konar göçerlerdi. Türkmen taifesinin beyine Hayreddin derlerdi. Bir yıl baharında Türkmen ve Oğuz yaylaya çıktılar. Saadeddin vefat etti, Nureddin'i bey eylediler"¹⁹.

Yukarıda belirtildiği gibi Silifke ve Ermenek bölgelerindeki Karamanlıların başında bulunan Nûre Sofu (Nureddin), o zamanlar yayılmakta olan Babâî tarikatına girerek Türkmenler arasında kendisini tanıtmış ve etkili bir kişi olmuştur. Oğullarından Karaman, babasının nüfuzundan yararlanarak durumunu güçlendirmiş ve bu arada Moğollar karşısında 1243'te Köseadağ savaşını yitiren Anadolu Selçuklularını zayıflayınca, gücünü ve önemi daha da artmıştır. Selçuk hükümdarı II.Kılıç Arslan (1155-1192), Kilikya ucunda tehlikeli bir sınıra yerleşmiş olan Karamanlıların karşı bir olay çıkarmamaları için 1256 yılında Karaman Bey'e Kilikya ile Konya sınırları arasında Ermenek beyliğini tımar olarak vermiştir²⁰. Bunun sonucunda da Karamanoğulları Devletinin temeli atılmıştır.

¹⁸ **Karaman Devri Sanatı**, İstanbul 1950, s.1.

¹⁹ Şikârî, **Karaman Oğulları Tarihi**, Konya 1946, s.9-10.

²⁰ Ernest Diez, **a.g.e.**, s.1